

Remissyttrande angående betänkande från utredningen om en ny livsmedelsberedskap (SOU 2024:8)

Hushållningssällskapens Förbund har beretts möjlighet att yttra sig över utredning rörande "Livsmedelsberedskap för en ny tid", SOU 2024:8. Yttrandet har skrivits av Annika Bergman, Frida Carlsson, Paul Robertsson och Bo Selerud.

Om Hushållningssällskapet

Hushållningssällskapet har arbetat med resurs- och försörjningsfrågor i mer än 200 år och innehar en offentligrättslig ställning som särskiljer verksamheten från andra företags- och föreningsformer. Medlemsägda, oberoende och icke vinstdrivande är utmärkande för verksamheten. Hushållningssällskapet har omfattande försöksodlingar över hela landet, detta är basen för den rådgivning som sedan kommer lantbruket till gagn. Rådgivningen är omfattande med ca 400 konsulter inom livsmedelsproduktion, vatten, ekonomi, miljö, skogsbruk etc. Organisationen bedriver också en stor projektverksamhet med utvecklingsfokus särskilt inriktad mot hållbarhetsområdet. Verksamheten bedrivs nationellt, regionalt och lokalt. Genom en högkvalitativ gymnasiaskolverksamhet bidrar Hushållningssällskapet till kompetensförsörjningen inom det gröna näringslivet.

Disposition för yttrandet

Dispositionen i detta remissyttrande ger att vi endast berör de områden där vi finner särskild anledning att understryka uppgifter som redan framgår eller inkomma med synpunkter här till eller tillföra uppgifter som inte redan framgår.

Inledning

Hushållningssällskapet tackar för möjligheten att inkomma med synpunkter på betänkandet om livsmedelsberedskap för en ny tid, SOU 2024:8.

Inledningsvis vill vi påtala att Hushållningssällskapet delar utredningens uppfattning om behovet av en livsmedelsberedskap för att tillgodose befolkningens behov av livsmedel i olika kritiska situationer.

Grundläggande förutsättning

Vi ser en styrka i att utredningen är genomförd i nära samverkan med näringslivet. Det stärker engagemanget och relationen med de som i allt väsentligt ska producera och distribuera varor och tjänster som möjliggör en livsmedelsberedskap. Det är också viktigt att poängtera att den bästa åtgärden för en livsmedelsberedskap alltid kommer att vara en konkurrenskraftig primärproduktion under stabila tider. Lagring av färdiga livsmedel är endast under en kortare tidtillräcklig för ett lands försörjning under kris och krig. Trots det är lagringsförmåga en mycket viktig insats för att överbrygga störningar i värdekedjan såväl inledningsvis som löpande, särskilt viktig är hemberedskapen. Att ha en tillräcklig och stabil försörjning av livsmedel är särskilt angeläget inom samhällsviktig verksamhet. Utöver vård, omsorg och andra offentliga måltider så är tillgången till livsmedel en mycket viktig faktor för Försvarsmakten och de rättsvårdande myndigheternas funktioner såväl i fred som i kris och krig.

Rättsläget

Verksamhet eller åtgärder som syftar till livsmedelsberedskap, behöver regleras utöver dagens gällande lagsstiftning. Det är angeläget att enskilda aktörer inte drabbas negativt av ett utökat ansvarstagande, det behöver finnas tydliga incitament till en ökad medverkan för totalförsvarsåtgärder som kopplas till ansvar och reglering. Konkurrensneutralitet måste säkerställas mellan aktörer som påtar sig ansvar för att stödja landets beredskap.

Information om kapacitet och sårbarheter i landets beredskapsförmåga ska vara sekretess klassat, såväl i offentlig som privat sektor. Redan på enskild enhetsnivå kan säkerhetskänslig information uppstå, detta är nödvändigt att beakta i samband med planering och upprättande av åtgärder. Detsamma gäller vid insamling eller aggregering av information som sker på flera håll. Vi anser att det redan idag till viss del förekommer tveksam bedömning av sekretess för uppgifter som rör detaljer kring olika förmågor och kapacitet. Det kan delvis bero på att bristen på arbetskraft har ökat och arbetsgivare tvingas sänka kraven på kompetens. Vi anser det som viktigt att det bör införas krav på grundläggande utbildning inom informationsklassificering och bestämmelserna som reglerar hanteringen.

Författningsförslag, lag om livsmedelsberedskap

Utredningen ger förslag på kommunernas ansvar inom livsmedelsberedskap vilket kan antas likrikta förhållanden och prioriteringar för kommunerna. Man bör i detta avseende även överväga ett ansvar för kommuner att beakta andra närliggande kommuners behov alternativt förelägga Länsstyrelser att samordna resurser och tillgångar mellan kommuner. Försörjningsbalanserna ser olika ut mellan kommunerna runt om i landet och i många fall har kommunerna tillgång till skilda delar av en värdekedja, därför kan en enskild kommuns prioriteringar komma att begränsa andra kommuners möjligheter till att upprätthålla försörjningen.

Vi anser att utredningens förslag, när det gäller kommunernas ansvar, bör kompletteras med länsvis samordningsansvar. Vidare anser vi också att det finns anledning att överväga möjligheten att på liknande sätt, som för kommuner, även

peka ut nödvändiga delar av näringslivets ansvar. Det finns ambitioner inom näringslivet i att tillmötesgå landets behov av beredskap, men det saknas samordning och styrning. Näringslivet har generellt ett behov av en konkurrensneutral och likvärdig verkansmiljö med ett definierat ansvar som ger vägledning i vilka krav man ska uppfylla och hur de ska uppfyllas. En kravställning underlättar även i framtagandet av samhällets kostnader för åtgärderna. Det finns ingen möjlighet idag, att i fredstid, kräva beredskapshöjande åtgärder av näringslivet, detta förhållande kan fördröja eller begränsa åtgärder inom näringslivet och på så sätt även påverka hela landets beredskap och motståndskraft.

Avseende tillägg till nuvarande lydelse i 38 kap 7§ OSL (2009:400) anser vi det vara av avsevärd betydelse att föreslagen komplettering tillkommer enär röjande av sådan uppgift som kan komma att behandlas inom aktuell verksamhet kan medföra skada för dess syfte.

Hemberedskapen

Den enskildes hemberedskap är en åtgärd som signifikant kan stärka hela landets livsmedelsberedskap. Vi menar att man ska sätta fokus på hemberedskapen inledningsvis för att bygga upp en allmän medvetenhet kring de egna specifika behoven. Det finns runt 5 miljoner hushåll i landet och det relativt stora antalet enheter gör att potentialen till stärkt beredskap här är hög. Om varje hushåll som har förmågan och är utan direkt vårdbehov, kan förlänga sin egen försörjning från uppmaningen idag på en vecka till fyra veckor så skulle landet erhålla en mycket stor effekthöjning i beredskapen och det skulle även leda till att uppkomsten av brist sprids över en längre period och blir på så sätt inte lika påtaglig. Det är en stark koncentration av hushåll till de livsmedelsproduktionsfattiga storstäderna där bristen sannolikt först uppstår, det gör att effekten av åtgärder i hemberedskapen överträffar de flesta andra motsvarande insatser.

Vi anser att utredningen saknar tydlighet för hur hemberedskapen ska förstärkas. Därför föreslår vi att man överväger krav på en viss uthållighet i hemberedskapen vad gäller livsmedel, alternativt ger ut mycket tydliga rekommendationer till hushållen. Utöver det arbetet som MSB utför inom området så föreslår vi även att man uppdrar åt aktör att genomföra regionala och lokala utbildningsinsatser i syfte att öka kunskapen om effektiv hushållsnära beredskap, en sådan insats kan rikta sig till såväl hushåll och andra hushållsnära verksamheter som föreningar runt om i landet.

Markanvändningen / jordbruksmark

Att värna den disponibla odlings- och betesmarken är viktigt för landets framtida förmåga att producera mat till såväl befolkningen som till andra länders behov. Sverige är beläget på en plats som förväntas kunna producera effektivt även vid ytterligare klimatpåverkan, det gör att vi har ett särskilt ansvar att inte ianspråkta mark lämpad för olika former av odling till annan verksamhet såsom infrastruktur, byggnationer och annat syfte som inte utgör existentiella behov. Att kunna producera mer mat än vad som krävs inom landet kan utgöra en god grund för handelsutbyte gentemot andra länder och det kan även motverka stora folkförflyttningar runt om i

världen. Det är viktigt att sätta den inhemska produktionsmöjligheten i det större perspektivet för en relevant värdering av nyttjandet och värdet av marken.

Nyttjandet av jordbruksmark till annat ändamål än livsmedelsproduktion är ett växande problem då det minskar den disponibla odlingsmarken och ofta är en icke reversibel åtgärd. Att marken avyttras till annat ändamål beror i vissa fall på att det alternativa nyttjandet medför en betydande skillnad i ekonomisk avkastning. Frågan hänger därför delvis ihop med lönsamheten inom primärproduktionen, men det beror till en betydande del även på att en exploatörs omställning av bearbetad odlingsmark kan ske till en betydligt lägre kostnad än att bereda andra markt typer. Exploateringen av odlingsbar mark beror således inte på en brist av alternativ utan sker huvudsakligen av ekonomiska skäl.

Utredningen saknar tydliga förslag på hur jordbruksmark ska skyddas mot exploatering. Skyddet är en betydande fråga för landets kapacitet av tillgänglig mark i framtiden. Livsmedelsberedskapen kräver en vision och en direkt målbild för hur dagens livsmedelsproducerande arealer ska säkerställas för framtiden. Man bör beakta behov av livsmedel i ett vidare perspektiv avseende såväl kris och krig som sannolikt påverkar disponibel landareal och även avseende behov av livsmedel utom Sveriges gränser.

Vi föreslår att man överväger en tydlig reglering av exploatering av all mark som är lämplig för odling av livsmedel direkt eller indirekt genom framställning av fodermedel eller andra insatsvaror för animalieproduktionen. MSB har ansvar för att identifiera områden av riksintresse för totalförsvarets civila del enligt vad som framgår av 3 och 4 kap. miljöbalken samt 2 och 2 a §§ förordningen (1998:896) om hushållning med mark- och vattenområden, och bör få i särskilt uppdrag att undersöka möjligheten till att göra riksintresseanspråk generellt för viss ägoslagstyp, alternativt tydligt skärpa tillämpningen av vad som framgår i 3 kap miljöbalken och även begränsa rätten till beslut om ändrad användning av sådan mark till en (1) sektorsmyndighet som får i uppdrag att skydda marktillgången som ett riksintresse enligt 3 kap 9 § miljöbalken. Om man med hänsyn till äganderätten finner det nödvändigt att dela upp tillämpning mellan reversibla och icke reversibla åtgärder enligt ovan så bör man dock fortsatt lägga stor vikt vid en tydlig begränsning när det gäller rätten till åtgärder av icke reversibel art. Vi föreslår också att alternativen till att bygga på mark enligt ovan inte ska bedömas på lokal eller kommunal nivå, det bör som lägst bedömas på regional nivå.

Kritiskt beroende

Sverige, liksom i stort sett alla andra länder, kommer aldrig bli oberoende av omvärlden. Vi har och vi kommer fortsätta att ha ett betydande handelsutbyte med andra, målet är att det ska vara optimalt utifrån landets intresse och total behov. Även om man principiellt kan betrakta EU som Sveriges inre marknad i detta sammanhang, så är den inhemska förmågan att producera livsmedel ändå helt avgörande för landets långsiktiga säkerhet och stabilitet. Den erfarenheten finns från pandemiåren.

Det är särskilt viktigt att så snart som möjligt minska beroendet gentemot tredje land och särskilt mot länder som över tid kan antagas uppträda antagonistiskt.

För att upprätthålla ett produktivt handelsutbyte som gynnar landet fordras en inhemsk tillgång på varor och tjänster som stärker landet som handelspartner. För att upprätthålla landets produktivitet krävs att man kan tillgodose behovet av livsmedel, det görs säkrast genom en välutvecklad och lönsam primärproduktion och livsmedelsindustri som kan bedrivas effektivt och konkurrenskraftigt.

Det behövs tydliga åtgärder för en förstärkt inhemsk produktion, dels behöver regelverk förenklas, dels behöver vi säkerställa tillgången till avgörande insatsvaror genom inhemsk produktion eller strategisk lagring. Det gäller exempelvis utsäde, mineralgödsel, mikronäringsämnen, växtskyddsmedel, specifika reservdelar, drivmedel och veterinärmedicinska behov. Att upprätta en inhemsk produktion av mineralgödsel bör prioriteras då det är avgörande för att uppnå en acceptabel avkastning på tillgängligt utsäde och för att minimera åtgången på växtskyddsmedel per enhet skördad volym. Strategisk lagring av drivmedel för primärproduktionens verksamhet inkluderat reservkraft, tillsammans med sektorns primära transporter utgör ett viktigt behov för funktionaliteten inom livsmedelsförsörjningen. Det är ett specifikt behov och bör därför hanteras med en särskild lagring vilket kan ske antingen genom att utpekad myndighet har i uppgift att tillse disponibiliteten eller genom omsättningslagring ute i en pågående verksamhet.

Hotbild

Utöver antagonistiska hot framträder det klimatdrivna hotet allt tydligare och skillnaden på vädret kan snabbt förändra landets självförsörjning från överskott till underskott. Klimatpåverkan stärker numera behovet av beredskapslagring av utsäde för kommande års förmåga att producera grödor och det tidvis allt mer ogynnsamma klimatet kan medföra att det kan krävas större mängds insatsvaror för att uppnå normal skörd.

Utredningen innehåller inga konkreta förslag på de övergripande åtgärder som är nödvändiga för att förebygga de klimatdrivna hoten. Vi saknar initiativ för ökade möjligheter till bevattning och avvattning. Idag är regelverket och principerna för ärendehantering gränssättande för en effektivt utbyggd bevattningsmöjlighet vilket innebär att skördad volym starkt kan komma att begränsas av längre tids torra vilket vi sett under flera perioder de senaste fem åren. Av samma skäl har behovet av underhåll i befintlig infrastruktur för avvattning tilltagit och det krävs idag en ökad kapacitet för att hantera den tidvis betydligt mer koncentrerade nederbörden. Runt om i landet finns det 9 000 mil öppna diken i odlingslandskapet och det tillkommande underhållet på grund av förändrat klimat beräknades kosta 80 miljoner årligen. Jordbruksverket har i ett tidigare regeringsuppdrag bedömt att kostnaden för behovet av tillkommande täckdikning uppgår till runt en miljard årligen under en period av 25 år.

Vi föreslår att man avsätter medel för åtgärder enligt framställt behov om bevattning och avvattning och att man uppdrar åt aktör, med samlad kunskap om

odlingsmarken i landet, att upprätta en plan för genomförandet av underhåll och utbyggnad av avvattningsförmågan i odlingslandskapet.

Vi föreslår att den som anlägger en hårdgjord yta såsom belagda vägar, husgrunder och liknande med avrinning mot eller i närheten av odlingsmark ska utreda hur avvattningen kommer att påverkas av koncentrerade flöden från de hårdgjorda ytorna och vara skyldig att vidta kompensatoriska åtgärder för naturområden samt jord- och skogsbruksmark.

Vi föreslår att man utreder möjligheten till införandet av investeringsstöd för vattenreningsystem som möjliggör rening av volymer i jordbrukets bevattningsdammar som där efter kan användas som källa även där kontrollerad kvalitet krävs.

Primärproduktion

Den inhemska primärproduktionen utgör plattformen för landets försörjning av livsmedel och som komponent i landets handelsbalans. Det är därför viktigt att vi stärker primärproduktionens förmåga genom att förenkla produktionen och utvecklingen inom verksamheterna. Vi vill betona att primärproduktionens olika delar i allt väsentligt har ett inbördes beroende varför det är meningsfullt att stärka motståndskraften inom hela primärproduktionen.

Vi saknar initiativ för hur primärproduktionens ekonomiska stabilitet ska öka och kunna garanteras i de delar som är avgörande för den inhemska livsmedelsförsörjningen. Det är av väsentlig betydelse för landets säkerhet att ekonomin stabiliseras för primärproduktionen och därför kan inte den frågan enbart hänskjutas till en kommande ny livsmedelsstrategi.

Vi föreslår att berörda myndigheter genom regleringsbrev eller på annat sätt uppdras att tillföra gynnanperspektiv i beslut och åtgärder som direkt eller indirekt kan påverka primärproduktionen. Det är viktigt att myndigheters verksamheter inte motverkar inhemska livsmedelsförsörjning.

Logistiken kommer vara avgörande för en fungerande produktion. Det gäller all industri men inte minst inom såväl jordbruket som dess flöden till och från produktion. Det är önskvärt att man beskriver hur drivmedelsbehovet ska kunna tillgodoses inom primärproduktionen och dess primära transporter. Idag finns mycket begränsade lager av drivmedel på gårdar och inom åkerinäringen tankar man huvudsakligen dagligen vid sedvanlig tankstation.

Livsmedelsanläggningar

Huvudsakligen nyttjas all tillgänglig industriell kapacitet i dagsläget, det är naturligt och generellt en nödvändighet av lönsamhetsskäl. Det är således en begränsad skalbarhet inom flera områden, t ex så utgör en handfull anläggningar för slakt och styckning 90 % av all kapacitet för slakt av nöt, gris och lamm. Det finns även vissa sektorer där en enskild anläggning står för den totala kapaciteten av viss verksamhet i

landet. Livsmedelsindustrin kan ur ett nationellt säkerhetsperspektiv inte hanteras som kluster och det beror på att behovet av funktionalitet i kris och krig skiljer sig diametralt mellan olika sektorer inom livsmedelsindustrin och ner till specifika anläggningar som kan vara av särskild betydelse för totalförsvaret.

Givet nuläget så är det viktigt att man i det vidare arbetet för starkare motståndskraft säkerställer driften av, för landets försörjning, avgörande anläggningar. Det finns en rad individuella beroende inom industrin, men är olika för dom specifika anläggningarna och det behöver utredas genom individuella försörjningsanalyser.

Vi föreslår att man tilldelar medel och uppdrar åt aktör att genomföra försörjningsanalyser för avgörande livsmedelsindustri. Att man med utgångspunkt i försörjningsanalyserna uppdrar åt MSB att prioritera och fördela medel för att finansiera åtgärderna.

Arbetskraft och kompetensförsörjning

Tillgången på arbetskraft förändras drastiskt vid en omfattande kris eller vid krig inom landet eller utom landet men i dess närhet. Förutom att inhemsk arbetskraft kan komma att ianspråktagas av andra aktörer så kommer arbetskraft från närliggande länder att ianspråktagas i deras hemländer. Vi har idag en betydande del utländska medborgare inom såväl primärproduktionen som livsmedelsindustrin, dessa befinner sig endast tillfälligtvis inom landet, och vid vissa enskilda arbetsplatser kan de utgöra en majoritet av arbetskraften och kompetensen. Det är viktigt att primärproduktionen och livsmedelsindustrin har en möjlighet att i förväg ianspråkta den delmängd av arbetskraft som är inhemsk och att myndighet har i uppdrag att dimensionera för ett tillkommande bemanningsbehov som kan ersätta den utländska arbetskraften vid ett uppkomna behov.

Vi anser att framdriften inom bemanningssäkerhet kan öka genom att en aktör får i uppdrag att söka upp kritiska delar av värdekedjan i syfte att sammanställa och så långt möjligt förbereda resurser för att hantera en snabbt uppkommen personalbrist vid kris och krig. Särskild vikt bör här läggas vid livsmedelsindustrin och då specifikt köttföretagen då dessa i vissa fall har en tydlig koncentration av arbetskraft med medborgarskap i annat land. Vi föreslår att man uppdrar åt aktör att analysera och sammanställa specifikt livsmedelsindustrins beroende av arbetskraft med nödvändiga kompetenser och att skapa utbildningar för t.ex. slakt och styckning mm, för att öka tillgången till arbetskraft inom landet. När det gäller primärproduktionens beroende så är det i vissa fall mer tekniskt komplicerat genom att dagens lantbruk till betydande del är högteknologiskt och samtidigt kräver kunskap för ensamarbete. Behovet av att följa med i den tekniska utvecklingen kräver återkommande insatser.

Vi föreslår att man ger aktör i uppdrag att genomföra grundutbildningar och repetitionsutbildningar för beredskapspersonal till grundbehoven inom såväl industri som primärproduktionen.

Processindustrin är särskilt sårbar för elavbrott

Som framgår av utredningen så finns livsmedelsförsörjningens största elberoende inom industrin. Den verksamhet som hanterar levande djur är skyldig att upprätthålla en reservkraft för att kunna tillgodose djurskyddet vid ett avbrott. Den förutsättningen ska dock inte förväxlas med behovet av kraft för att upprätthålla en produktion. Industrin är helt avgörande för att primärproduktionens produkter ska kunna omsättas till livsmedel och för att kunna distribuera.

Det är av stor vikt att man tillgodoser behovet av kontinuerlig tillgång till reservkraft inom industrin då partiell tillkoppling som regel inte medger en produktion. För att minimera sårbarheten ska sådan kraft inte byggas områdesvis utan i första hand individuellt per anläggning. Det minskar sårbarheter från infrastruktur och funktioner i reservkraften. Vi föreslår att man uppdrar åt aktör att genomföra behovsanalyser som kan ligga till grund för beslut om stöd till reservkraft vid enskilda anläggningar.

Konkurrenskraftens betydelse för livsmedelsberedskapen

Som utredningen slår fast så är en lönsam inhemsk produktion av livsmedel avgörande för försörjningsberedskapen. För att upprätthålla primärproduktionen krävs en beständigt stärkt konkurrenskraft inom näringen, för att det ska vara möjligt behövs en långsiktig politisk inriktning och generellt att myndigheters beslut fattas med beaktande av ett tydligt gynnanperspektiv. Vi vill särskilt nämna Fältförsöken som en viktig del av konkurrenskraften och förmågan att hantera olika typer av klimatpåverkan i vårt avlånga land. Fältförsökens resultat är grunden för växtodlingsrådgivningens förmåga att anpassa sig efter lokala förändringar. Sortförsöken är särskilt viktiga då de skandinaviska ländernas lantbruk är för små marknader för de globala utsädesaktörernas utveckling av sorter.

Näringslivets ansvar för beredskap

Som framgår av utredningen så är näringslivet främst ansvariga inför sina ägare men även andra intressenter såsom anställda och lagstiftaren mfl. Ett företags kontinuitetsplanering och krishanteringsförmåga utgår normalt sett alltid från den egna verksamhetens hotbild, inte landets, av det skälet baseras sällan risk- och sårbarhetsanalyser på de förhållande som kommer av samhällskriser och krig. Näringslivet agerar på en konkurrensutsatt marknad och agerar av naturliga skäl för en kostnadseffektivitet i kombination med en säkerhet som dimensioneras för att verksamheten ska producera vid den omfattning av störningar som företaget antas kunna utsättas för ett enskilt företag, där i ingår inte samhällskris och krig.

Utredningen nämner pandemin som en erfarenhet där näringslivet visade en förmåga till snabb omställning, vi delar uppfattning att det går att dra vissa paralleller till andra möjliga större händelser, men en samhällskris och ytterst krig kan leda till signifikant tydligare avgränsningar vad gäller försörjningen av tjänster och varor som krävs för en sådan omställning som den man kunde se under

pandemin. Till skillnad mot pandemin så måste man redan i gråzonsläget före krig kunna bemöta och hantera flera olika hot mot näringslivet samtidigt.

Vi föreslår att man förtydliga näringslivets ansvar för försörjningsberedskap då otydligheten leder till osäkerhet om vad som förväntas och det i sin tur leder till avvaktande i beslut och det ger en lägre beredskap. Vi föreslår också att man kopplar förväntan till incitament för näringslivet. Även om det finns en tydlig vilja i näringslivet att medverka till landets beredskap så kan investeringar behöva ställas emot varandra och då kommer sannolikt affärsutveckling gå före beredskapsåtgärder.

Beredskapslager

Det är viktigt att förstå utgångspunkten när man tar ställning till behov och omfattning av beredskapslager, att man är införstådd med att tillgången till färdiga livsmedel i butik och distribution är kortsiktiga och omfattar total sett någon veckas konsumtion. Således är beredskapslagring i någon form avgörande för tillgången på livsmedel. Syftet med beredskapslager kan antingen vara att upprätthålla tillgången till konsumtionsbar vara eller tillförsäkra sig insatsvara för att kunna producera färdig vara. För att upprätthålla samhällets funktioner under ett inledningsskede i en kris eller krig, kan det vara nödvändigt att lagra viss konsumtionsbar vara. För det längre perspektivet krävs dock istället lager av de insatsvaror som är nödvändiga för inhemsk produktion av livsmedel.

Det är en stor skillnad för säkerheten och kontinuiteten om beredskapslagret är i Sverige respektive utanför. Under pandemin visade det sig omgående att några nationer i första hand såg till eget behov och stoppade varor i tullarna även i de fall varan tillhörde en annan nation. Även om en lagring inom EU kan tillmätas en högre säkerhet än lagring i tredje land så står det ändå i princip helt utom Sveriges kontroll så länge det finns i ett annat land. Om länder förlitar sig på lagring inom EU men utanför egen gräns så kommer det att krävas en mycket omfattande logistik för att flytta olika länders behov runt om i unionen. En stor logistikoperation kommer ianspråkta en stor transportkapacitet och betydande förbrukning av drivmedel samtidigt som tillgången minskar.

Under normala förhållande exporterar Sverige spannmål, men ett år med sämre odlingsförutsättningar kan det istället krävas import. Tillgången inom landet varierar också beroende på årstid, därför krävs det lagring av spannmål för en kontinuerlig tillgång. Olika kvaliteter av spannmål används till humanföda som insatsvara till kvarnar respektive som insatsvara för fodertillverkning.

Utöver spannmål finns det en rad varor där produktionen har ett löpande beroende och som normalt endast lagras kortsiktigt till förbrukning under säsong. Dom avgörande insatsvarorna för primärproduktionen är drivmedel, utsäde, mineralgödsel, växtskyddsmedel, specifika reservdelar, veterinärmedicinska förnödenheter och förpackningsmaterial för foder.

Det är viktigt att man inte koncentrerar lagerhållning av insatsvaror mer än nödvändigt. Av logistikskäl är det bra om varorna är placerade så nära

slutförbrukaren som möjligt, för att undvika transportbehov vid kris eller krig. Det är också viktigt att sprida tillgången för att minska risken till samordnade förluster.

Skydd mot sabotage och skadegörelse

Att skydda dom beredskapshöjande åtgärderna är avgörande för effekten och därför är det nödvändigt att koppla säkerhetsåtgärder till arbetet med livsmedelsberedskapen.

Vi föreslår att man uppdrar åt aktör att genomföra risk- och sårbarhetsanalyser inom den industri och i primärproduktion som berörs eller förväntas beröras av livsmedelsberedskapen. I det arbetet är det avgörande att man även inkluderar cybersäkerhet och risken för egendomsbrott på gårdsnivå och i förekommande fall andra platser där lagring av insatsvaror sker.

Stockholm 2024-05-15

Bo Selerud
Förbundsdirektör

Hushållningssällskapens Förbund